

Samenvatting

Aanleiding

In de onderwijsdiscussie ligt een sterke focus op het minimum. Minimaal moet er 940 (primair onderwijs), 1.000 (voortgezet onderwijs) of 850 (middelbaar beroepsonderwijs) uren onderwijs worden geboden, maar onderwijs is veel interessanter en belangrijker dan zo een minimum-norm uitdrukt. Leerlingen en studenten besteden er feitelijk geregeld meer tijd aan, scholen en externe educatieve aanbieders bieden vaak meer leertijd en leermogelijkheden aan, terwijl het debat maar blijft gaan over de minimumnorm. Feitelijk wordt een ambitieuze onderwijsdiscussie belemmerd door deze focus op het minimum. De raad stelt een ambitieuzere insteek voor. In *Stand van educatief Nederland 2009* werd het begrip uitgebreid onderwijs geïntroduceerd. Hiermee werd aandacht gevraagd voor de vele educatieve activiteiten die buiten het reguliere programma plaatsvinden. Het idee hierachter is dat leren zich niet beperkt tot het minimum aantal uren in het onderwijs en dat het onderwijs beter benut kan worden. Dit sluit aan bij de ambitie om van Nederland een van de top vijf-kenniseconomieën te maken en bij het daarmee samenhangende belang van bredere talentontwikkeling. In dit advies gaat de raad, mede hiertoe uitgenodigd door de minister, hier verder op in door aanbod en effectiviteit van uitgebreid onderwijs nader te preciseren en de vraag te beantwoorden welke maatregelen scholen en de overheid kunnen nemen om uitgebreid onderwijs systematischer en duurzaam vorm te geven.

Bevindingen

Onder uitgebreid onderwijs verstaat de raad een extra aanbod van de school of andere educatief gerichte partijen gericht op 1) het behalen van de wettelijke vereisten, 2) het breder en diepgaander ontwikkelen van talenten en 3) het verbreden van het perspectief van leerling of student op arbeid en samenleving. Deze drie doelen geven ook de drie vormen van uitgebreid onderwijs aan die onderscheiden kunnen worden: uitgebreid onderwijs gericht op verbetering van leerprestaties; uitgebreid onderwijs gericht op verrijking; en uitgebreid onderwijs gericht op oriëntatie op arbeid en samenleving.

Uit een online-enquête onder schoolleiders blijkt dat op dit moment vooral vo-scholen (voortgezet onderwijs) actief zijn met uitgebreid onderwijs (76%); meer dan mbo-instellingen (middelbaar beroepsonderwijs, 60%) en zeker meer dan basisscholen (39%). De variëteit aan initiatieven en activiteiten is in alle onderwijssectoren bijzonder groot. Er zijn vooral veel verschillende activiteiten met een verbeter- of verrijkingfunctie; activiteiten met een oriënterend karakter komen minder voor. Het merendeel van de activiteiten richt zich op achterstandsleerlingen. Een klein deel richt zich op de specifiek gemotiveerde en begaafde leerling.

Knelpunt bij de organisatie van uitgebreid onderwijs blijkt onder meer het ondoorzichtige geheel van tijdelijke subsidiestromen, dat de continuïteit van activiteiten bemoeilijkt. Naast deze aspecten rond de beschikbaarheid van middelen spelen de inzet van onderwijspersoneel en die van leerlingen en studenten een belangrijke rol. Beide kennen grenzen die bewaakt moeten worden.

De raad komt tot de conclusie dat uitgebreid onderwijs inderdaad een belangrijke toevoeging kan zijn aan het reguliere onderwijs voor alle leerlingen en studenten. Om positieve effecten te bereiken op het gebied van leerprestaties of op gebieden als algemene ontwikkeling, disci-

pline en sociale vaardigheden, moet wel aan een aantal eisen zijn voldaan, zoals een kwalitatief goed en doelgericht programma en een intensieve en enthousiaste deelname. Ook blijken vooral achterstandsleerlingen te profiteren van extra educatief aanbod.

Conclusie: uitgebreid onderwijs is belangrijk en gewenst

Vanwege het belang en de potentiële meerwaarde van uitgebreid onderwijs voor leerlingen en studenten vindt de raad een aanzienlijke uitbreiding en verbetering van uitgebreid onderwijs wenselijk. Tevens zou de organisatie ervan in termen van financiering en organisatie eenvoudiger kunnen. Volgens de raad zouden *alle* leerlingen en studenten toegang tot uitgebreid onderwijs moeten hebben. Hiervoor is een aantal redenen. Allereerst laten onderzoeken naar extra programma's zien dat leerlingen en studenten uit achterstandssituaties hun (leer)achterstand kunnen verkleinen. Ten tweede is in de huidige complexe, kennisintensieve samenleving talentontwikkeling in brede zin belangrijk. Uitgebreid onderwijs vergroot de mogelijkheden hiervoor aanzienlijk. Ten derde kan met uitgebreid onderwijs ook excellentie op meerdere terreinen worden gestimuleerd, eveneens een belangrijke ambitie in de samenleving.

Aanbevelingen: minister faciliteert en stimuleert, scholen maken bewuste keuzes

Het belang van uitgebreid onderwijs vraagt van de minister om dit te faciliteren en van de scholen om hierin bewuste keuzes te maken, zodat een meer samenhangende aanpak ontstaat en verdergaande, duurzame initiatieven ontwikkeld worden. Om dit te bereiken stelt de raad een aantal maatregelen voor.

Ten eerste is het van belang dat de minister actief uitgebreid onderwijs stimuleert door drempels op het gebied van financiering en organisatie bij scholen en andere organisaties weg te nemen. De faciliterende rol van de minister kan bijvoorbeeld ingevuld worden door het bij elkaar brengen van scholen (vragers) en de externe partijen (aanbieders). Een mogelijkheid hiervoor is het ontwikkelen van een digitaal portaal, waarin bij voorkeur ook een classificatiesysteem is opgenomen waarmee inzicht wordt gegeven in de verschillende soorten activiteiten en de kwaliteit van een bepaalde activiteit. Activiteiten kunnen beoordeeld worden op bewezen effectiviteit of op andere kwaliteitsaspecten. Aangeraden wordt om bestaande initiatieven op dit terrein te integreren of daarbij aan te sluiten.

Voorts kan de minister bijdragen aan meer systematiek in het aanbod aan uitgebreid onderwijs, onder andere door ervoor te zorgen dat het door leerlingen en studenten gevolgde uitgebreid onderwijs zichtbaarder wordt. Zij kan er tevens zorg voor dragen dat uiteenlopende soorten activiteiten meer en meer in eenzelfde kader geplaatst worden. Idealiter zou dit samengaan met een vereenvoudiging van de financieringsstromen voor deze activiteiten.

Verder stelt de raad voor dat de minister start met een meerjarig ontwikkelingsproject op honderd scholen in primair en voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs om zo een begin te maken met een systematische aanpak van uitgebreid onderwijs én om meer inzicht te krijgen in de succesfactoren. Het verloop van dit project en de resultaten ervan zouden systematisch gevolgd moeten worden.

Een andere manier om systematiek in uitgebreid onderwijs aan te brengen en om deelname van leerlingen en studenten te stimuleren is door de afronding van kwalitatief goede activiteiten te formaliseren en zichtbaar te maken op bijvoorbeeld een diplomasupplement of onderwijskundig rapport. Voor prestatieverbeterende activiteiten gebeurt dit al, maar deelname aan verrijkende en oriënterende activiteiten zou eveneens beter zichtbaar gemaakt kunnen wor-

den. De rol van de minister hierbij is het opstellen van landelijke kaders, bij voorkeur in samenwerking met de sectororganisaties.

Een van de voorwaarden voor effectief uitgebreid onderwijs is dat leerlingen en studenten frequent en langdurig deelnemen. Dit kan betekenen dat sommige scholen, vooral in het primair onderwijs, meer flexibiliteit en ruimte in het lesrooster opnemen, omdat het reguliere programma niet mag lijden onder het uitgebreid onderwijs. Bij voorkeur versterkt uitgebreid onderwijs het reguliere programma.

Aan scholen wordt gevraagd om de vele activiteiten die ze nu al uitvoeren, in een breder kader te plaatsen en zelf een bewuste keuze te maken voor een programma voor uitgebreid onderwijs en dit doelgericht opzetten, afgestemd op de lokale omstandigheden. In verband met de schaarse tijd van docenten en de professionalisering van het aanbod wordt aangeraden om gebruik te maken van externe partijen die gespecialiseerd zijn in educatieve activiteiten op allerlei terreinen. Ook andere externe partijen, zoals de maatschappelijke voorhoedes en bedrijven, kunnen meer bijdragen aan het onderwijs dan zij zich nu wellicht realiseren. Hier ligt tevens een rol voor de minister om deze partijen aan te moedigen om in het onderwijs te investeren.

Ten slotte kunnen sectororganisaties een rol spelen bij het stimuleren en verbeteren van het aanbod aan uitgebreid onderwijs. Zij kunnen onder meer een informatiepunt inrichten waar scholen met hun vragen terecht kunnen en het onderling van elkaar leren van scholen stimuleren.